

Spesialnummer om ledelse i barnehagen

Elin Birgitte Ljunggren¹, Marit Bøe², Alona Krieken Laski³, Kari Ludvigsen⁴ og Karin Hognestad^{2*}

¹Dronning Mauds Minne Høgskole for barnehagelærerutdanning, Norge

²Universitetet i Sørøst-Norge, Norge

³OsloMet – storbyuniversitetet, Norge

⁴Høgskulen på Vestlandet, Norge

*Korrespondanse: Karin Hognestad, e-post: Karin.Hognestad@usn.no

Ledelse er en viktig driver for kvalitetsforbedring, utvikling og utøvelse av pedagogisk arbeid i barnehagen. Det er økende interesse for å få en bedre forståelse av hvordan barnehageledelse utøves og erfares i ulike kontekster, og for hvordan ledelse kan påvirke kvaliteten på tjenestene. Dette temanummeret om barnehageledelse har sitt utspring fra Norsk barnehageforskningskonferanse i 2022, hvor hovedtemaet var ledelse i en barnehagekontekst. I forbindelse med konferansen tok vi i koordineringsgruppen for *Norsk nettverk for forskning på barnehageledelse* (NelBa) initiativ til temanummeret som ledd i arbeidet med å styrke forskningen på barnehageledelse. Vi ønsket samtidig et nordisk blikk, som nettopp *Nordisk tidsskrift for barnehageforskning* innbyr til. Artiklene som presenteres spenner bredt både tematisk og geografisk, med bidrag både fra Norge, Sverige og Finland. Hensikten med temanummeret er å stimulere til diskusjon ved å presentere artikler med en bred variasjon av teoretiske og empiriske fokus og metodiske tilnærminger. Bidragene undersøker aspekter ved tema som pedagogisk ledelse, retningslinjer og politisk-administrativ styring, navigering av dilemmaer og krysspress, organisering og profesjonalisering, samt roller og karriereveier. Selv om vi skal være forsiktige med å trekke bastante slutninger ut fra bidragene i temanummeret, mener vi likevel at de reflekterer utviklingstrekk i barnehagesektoren som oppfattes som viktige for ledelse. Ett eksempel er at styring ser ut til å være sentralt i fagdebatten knyttet til det krysspresset styringen utsetter ledere for. Temanummeret består av artikler som sammenfattes i tre hovedområder: pedagogisk ledelse, styring som ramme for dilemmaer og krysspress og roller og karriereveier.

Pedagogisk ledelse

I artikkelen «Pedagogisk ledelse i norsk forskningslitteratur innenfor barnehagefeltet – en scoping review» presenterer **Inger Johanne Tollnes, Veronica Sørensen, Kristin Rydjord Tholin, Karin Hognestad, Lise Hannevig, Anne Marte Sanda, June Berger Storli, Anne Lene Kristiansen og Marit Bøe** en oversikt over norsk forskning på pedagogisk ledelse. Bakgrunnen for forskningsoversikten er diskusjoner på barnehagefeltet om innhold i begrepet pedagogisk ledelse. Artikkelen beskriver tre hovedtema som reflekterer forståelsen av pedagogisk ledelse i barnehagefeltet: pedagogisk ledelse som ledelse av læringsprosesser, pedagogisk ledelse som ledelsesoppgaver og lederhandlinger og pedagogisk ledelse som ledelse av barnehagens verdier. Artikkelen er et bidrag til diskusjonen om pedagogisk ledelse.

I sin artikkel «Hva gjør pedagogene i barnehagen? Barnehagelærernes arbeidsdeling i møte med skjerpet pedagognorm» analyserer **Anne Homme og Helene Marie Kjærgård Eide** et kvalitativt datamateriale fra en casestudie med åtte norske barnehager. Ved å anvende teorier om profesjonssystemer viser forfatterne at arbeidsdeling skjer ut fra subjektive problemdefinisjoner av de ansattes oppgaver. Ut fra funn diskuteres forholdet mellom ny pedagognorm og muligheter for barnehagelærernes profesjonalisering. Artikkelen bidrar med nye forståelser av forholdet mellom arbeidsdeling, normering og profesjonalisering.

«Pedagogical Leadership in Finnish Early Childhood Education and Care Through the Lens of Practice Architectures» er tittelen på artikkelen til **Johanna Heikka**. Den viser hvordan ulike aspekt ved praksisarkitektur skaper muligheter og begrensinger for finske barnehageledere. Analysen er basert på skygging av ledere for tre finske barnehager. Resultatene viser at sosial-politiske rammer påvirker materielt-økonomiske og kulturelt-diskursive elementer, og former dermed ledelsespraksisen.

Pia Nordin, Mikaela Svanbäck-Laaksonen og Mia Heikkilä er forfatterne bak artikkelen «Pedagogiskt ledarskap för personalen, verksamheten och organisationen – en praktisknära studie med daghemsföreståndare». Basert på intervjudata og teori om praksisarkitekturer undersøker artikkelen barnehagestyreres beskrivelser av hva pedagogisk ledelse innebærer og hvordan det gjennomføres i barnehagepedagogikken i området Svenskfinland. Fra resultatene kommer tre temaer frem som vesentlige i pedagogisk ledelse: veilede personalet, lede den pedagogiske virksomheten og skape overordnede rammer for organisasjonen.

Styring som ramme for dilemmaer og krysspress

Hilde Hjertager Lund undersøker i artikkelen «A Balancing Act: Navigating Policy as Street-Level Bureaucrats – A Study of Pedagogical Leadership in Early Childhood in Norway» pedagogiske lederes utfordringer og spenninger i det daglige arbeidet i barnehagen. Basert

på intervjuer og observasjoner fra en norsk kontekst, og med utgangspunkt i Lipskys teori om bakkebyråkrater, analyserer forfatteren hvordan pedagogiske ledere tolker og implementerer utdanningspolitikk. Funnene viser tre hovedutfordringer: balansering mellom kontroll og autonomi, krav fra interessenter og faglige begrunnelser, navigering av mangel på ressurser og arbeidsbelastning.

I artikkelen «Barnehagelederes rolleforståelse i implementeringen av en statlig initiert prosess» undersøker **Linda Janninger, Paal Eckhoff Salvesen og Ingvild Åmot** ledelsesprosesser knyttet til implementeringen av den norske reformen «Kompetanseløftet for spesialpedagogikk og inkluderende praksis». Med utgangspunkt i teori om strategisk og utadrettet ledelse, viser funnene i de kvalitative intervjuene at lederne har tillit til aktørene, retningslinjene og den politisk-administrative styringen i statlige kompetansehevingprosesser. Forfatterne finner at det kan oppstå en ukritisk tilnærming rundt omfanget, innholdet og målene i implementeringsprosessen, noe som aktualiserer en diskusjon om lederen som portvokter.

Maria Styf og Catarina Arvidson retter i artikkelen «Vad är det som SKAver – didaktiska val i två svenska kommuners systematiska kvalitetsarbete» søkelyset på didaktiske overveielser i det systematiske kvalitetsarbeidet, og hvordan disse overveielserne kan utspille seg på ulike ledelsesnivåer i barnehager. Det teoretiske rammeverket er basert på didaktisk teori og ledelsepraksis. Casestudien er gjennomført i en svensk kontekst og tar utgangspunkt i brev og opptak av møter med deltakere fra forvaltningsnivå til ansatte i barnehagen. Resultatene antyder at mangel på konsistens i didaktiske valg på ulike nivåer av ledelsepraksis kan komplisere etablering av en felles forståelse og en samordnet agenda for kvalitetsarbeidet. Når det er en tydeligere sammenheng i de didaktiske valgene på alle nivåer, og innhold, metoder og prosesser er godt integrert med hverandre, fungerer kvalitetsarbeidet mer hensiktsmessig.

Artikkelen «Enacting a Preschool Curriculum: A Case Study of Agentic Leadership in Sweden» av **Johanna Sundström** fokuserer på lederens muligheter og begrensninger i forbindelse med iverksettelsen av en ny læreplan. Artikkelen baserer seg på teori om agentisk lederskap. Gjennom semistrukturerte intervjuer avdekker funnene hvordan faktorer som tid, tilgjengelige kulturelle, strukturelle og materielle ressurser former implementeringen og påvirker lederens handlingsrom. Lederens diskursive posisjoner blir formet av deres personlige verdier og ideer om egen rolle, personalets rolle, samt fremtidige ambisjoner. Disse posisjonene påvirker igjen hvordan lederne beskriver seg selv i lederrollene og hvordan de oppfatter sine muligheter for å utøve agentisk lederskap.

I artikkelen «På besök i svenska förskolerektors kontroversiella rum» bidrar **Anna Rantala, Björn Ahlström, Ulf Leo, Pär Poromaa Isling og Magnus Larsson** til å belyse noen av de kontroversielle problemstillingene som barnehageledere håndterer i hverdagen. Ved å identifisere og analysere temaer som oppfattes som kontroversielle, kan innsikt i disse mindre utforskede aspektene av barnehageledelse utvikles. Resultatene er hentet

fra semistrukturerte intervjuer med svenske barnehageledere. Funnene skildrer hvordan lederne opplever å navigere gjennom tre kontroversielle rom knyttet til lojalitet, ledelse og verdier. Å befinne seg i disse kontroversielle rommene kan betraktes som en utfordrende posisjon for ledere, da det innebærer å balansere mellom motstridende og ulike interesser innenfor lederrollen. Dette blir særlig utfordrende i organisasjoner preget av en utpreget likhetskultur. I en slik kultur kan mange ledelsestiltak bli ansett som kontroversielle, selv om de i utgangspunktet er en integrert og nødvendig del av lederrollen.

Birgitte Ljunggren bidrar i artikkelen «Hybridity and Leadership in Norwegian Early Childhood Education and Care Organizations» med en teoretisk diskusjon belyst med eksisterende forskning og empiri som kan kaste lys over spenninger og dilemmaer som norske barnehageledere møter. Norske barnehager analyseres frem som hybride organisasjoner med organisatoriske trekk preget av ulike institusjonelle logikker som igjen medfører et spenn i oppdrag, oppgaver og verdier som ikke nødvendigvis lett lar seg kombinere og som skaper varige spenninger. Videre i artikkelen diskuteres barnehageledelse og styrerrollen i lys av begrepet hybriditet og de dilemmaene som oppstår i intern og ekstern ledelse. Artikkelen bidrar med et nytt perspektiv på organisasjon og ledelse i norsk barnehagesektor.

I artikkelen «Profil som konkurransestrategi i norsk barnehage» av **Dag Øivind Lotsberg og Kjetil Børhaug** diskuteres forfatterne konkurranseledelse gjennom den overordnede problemstillingen om profilering representerer et pedagogisk alternativ. Artikkelen bygger på intervju med elleve styrere i ulike private barnehager som har en uttalt alternativ pedagogiske profil. Artikkelen konkluderer med at de fleste barnehagene oppfatter profilen sin som et pedagogisk alternativ som påvirker innhold og arbeidsmåter. Når konkurransen innhenter barnehagene, får profilen en ny rolle som konkurranseledelse. Barnehagene mener at de representerer et alternativ innenfor grensene som rammeplanen setter.

Roller og karriereveier

I artikkelen «Pedagogiske lederes arbeidsroller» undersøker **Marit Bøe og Karin Hognestad** den pedagogiske lederens roller med utgangspunkt i Mintzbergs rollebeskrivelse. Pedagogiske lederes rolleidentifikasjon ble studert gjennom et forklarende sekvensielt *mixed methods*-design, basert på et nasjonalt spørreskjema og fokusgruppeintervju. Forfatterne finner at tre hovedtyper av lederroller trer frem fra analysen: binder sammen god arbeidsflyt og faglig sammenheng, «nervesenter» med lederkontroll og ressursfordeler i spenningen mellom faglige hensyn og medarbeidernes ønsker.

«Lederutdanning for barnehagestyrere i et karrieresperspektiv» er tittelen på artikkelen skrevet av **Mona Bråten, Ragnhild Steen Jensen og Jørgen Svalund**. Basert på en nasjonal spørreundersøkelse utforsker artikkelen spørsmålet om de som har gjennomført lederutdanningen for styrere i større grad enn de som ikke har det ønsker å fortsette som styrere,

og om utdanningen har hatt betydning for deres karriereløp. Funnene viser at det å ha gjennomført lederutdanning for styrere ikke har noen betydning for styrernes vurderinger av om de vil fortsette som styrere fremover. To av tre styrere oppgir at utdanningen har betydd mye for deres karriereløp.

Siri Sollied Madsen, Hanne Merete Hestvik Kleiven, Sissel Mørreaunet, Yngve Antonsen og Betty Steinsvik er forfatterne bak artikkelen «Nasjonal lederutdanning for styrere i barnehagen – en arena for kvalifisering, sosialisering og subjektivering». Artikkelen undersøker hvordan kobling mellom å delta på styrerutdanning og arbeidet som styrer i barnehagen kan bidra til å utvikle deltakerne som ledere. Studien bygger på kvalitative data og presenterer analyse av eksamensoppgaver fra to kull ved UiT Norges arktiske universitet ($n = 38$). Resultatene viser at styrerutdanningen bidrar til å utvikle deltakerne forstått ut fra Biestas begreper om kvalifisering, sosialisering og subjektivering, og at dette også gir ny kunnskap som kan bidra til videre utvikling av styrerutdanningen.

Nina Mellem Wiig er forfatter av artikkelen «Å navigere mellom nærhet og distanse: Forskerrollen ved skygging som metode i en mangfoldig barnehagekontekst». Fokuset for artikkelen er hvordan forfatteren som etnisk norsk forsker og tidligere pedagogisk leder navigerer mellom likheter og forskjeller når pedagogisk ledelse skal utforskes i en mangfoldig barnehagekontekst. Gjennom teorier om skygging som praksisnær metode, mangfoldskompetanse og interseksjonalitet, drøfter artikkelen maktforhold og utfordrer muligheten til å tenke på nytt.

Artiklene i dette spesialnummeret både bygger på og utvider tidligere forskning om ledelse i barnehagen, og tilbyr nye utgangspunkt for videre forskning. Som nordiske representasjoner bidrar artiklene med mer enn perspektiver på nordisk ledelsesforskning i barnehagefeltet. Bidragene beriker forståelse av teori og praksis innen ledelse, også med tanke på å synliggjøre den nordiske konteksten for barnehageledelse. Som gjesteredaktører har vi bevisst benyttet fagfeller på tvers av de nordiske landene der det har vært mulig, for å styrke den nordiske stemmen. I fortsettelsen ønsker vi flere nordiske bidrag, gjerne også komparative bidrag om barnehageledelse velkommen, også fra danske, islandske og færøyske stemmer som ikke er representert i dette temanummeret.

Vi håper at temanummeret kan gi ny innsikt i barnehageledelse og kan bidra inn i den faglige debatten i barnehagefeltet.

God lesning!

Gjesteredaksjonen for temanummeret

Elin Birgitte Ljunggren

Marit Bøe

Alona Krieken Laski

Kari Ludvigsen

Karin Hognestad